

MEVLEVÎ ŞEYH YAHYA AYSÎ VE MANZÛME-İ SALÂT'I

Zahir SÜSLÜ

Batman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Arş. Gör.,
e-posta: zahir.suslu@batman.edu.tr
Orcid: 0000-0002-9518-7597

Geliş Tarihi/Received:

27.11.2019

Kabul Tarihi/Accepted:

19.12.2019

e-Yayım/e-Printed:

31.12.2019

ÖZ

Klasik Türk edebiyatı İslam dinini referans alan bir edebiyattır. Fıkıh ilmi de kaynağı Kuran-ı Kerim ve sünnet olan bir disiplindir. Klasik Türk edebiyatı dönemi içerisinde fıkıh/ilmiyel türünde birçok manzûm eser yazılmıştır. Bazen de şairler tarafından bu ilmin önemli görülen namaz, hac, zekat, miras hukuku gibi bazı bölümleri telif veya tercüme edilmiştir. Mevlevî Şeyh Yahya Aysî'nin "Manzûme-i Salât"ı da fıkıhın muâmelât bölümünden namaz ibadetinin anlatıldığı bir eserdir. Makale; eserin nüshası, müellifi, yazılış tarihi ve sebebi, şekil özellikleri, muhtevası, dil ve üslubu hakkında bilgi ve en son metnin transkripsiyonundan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: manzûme, salât, Aysî, Klasik Türk edebiyatı, Türk İslam edebiyatı

MEVLEVÎ SHEİKH YAHYA AYSÎ AND HIS WORK MANZUME-İ SALAT

ABSTRACT

Classical Turkish literature is a literature referring to Islamic religion and fiqh is a discipline whose source is the Holy Quran and Sunnah. Some parts of fiqh such as prayer, pilgrimage, zekat, inheritance law were copyrighted or translated as well as many verse works in the form of fiqh / Islamic catechism were written during the period of classical Turkish literature. Mevlevi Sheikh Yahya Aysî's Manzûme-i Salât is a work that tells the prayer worship from the muâmelât section of fiqh. This article consists of the text, author, date and reason of writing, features of the genre, content, information about language and style and lastly the transcription of this text.

Keywords: poem, prayer, Aysî, Classical Turkish literature, Turkish Islamic literature

GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatı birçok kaynaktan beslenmiştir. Beslendiği bu kaynaklardan manzûm-mensûr birçok ürün ortaya çıkmıştır. Bu ürünlerden bazılarının estetik ve sanat yönü ön plandayken bazılarının talimî yönü ön plandadır. Dinî nitelikli eserler, genellikle talimî niyetle yazıldıklarından sanatsal yönleri ikinci planda kalmıştır.

İslam dininin en önemli iki kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm ve Hadîs-i Şerifler, klasik Türk edebiyatının da en önemli kaynaklarıdır. X. yüzyıldan itibaren, dinî eserlerin büyük bir kısmı bu iki kaynak etrafında oluşan muktesebatı ihtiva edecek şekilde manzûm olarak oluşturulmuştur. Bu sahanın şairleri söz konusu eserleri, Arapça, Farsça ve Türkçenin imkânları dâhilinde vücuda getirmişlerdir.¹ Esmâ-i hüsnâlar, Miraçnameler, siyerler, mevlidler, hilyeler, akâ'idnameler, nasihatnameler bu eserlerden bazılarıdır. Kaynağı Kur'ân-ı Kerîm ve sünnet olan fıkıh eserleri de bu dönem içerisinde şairler tarafından manzûm olarak kaleme alınan dinî nitelikli eserlerdendir. Derin ve çetrefilli olan fikhî meseleler şairlerimiz tarafından manzume hâlinde ifade edilirken ayrıntılı ve güç meseleler kolaylaştırılarak okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

¹ İdris Söylemez, "Mücellî'nin Manzum Şurûtü's-Salâtı", Artuklu Akademi 6 (1) 2019, 116.

Türkçe kaleme alınmış ya da yazarı gösterilmeyerek Arapça fıkıh kitaplarından Türkçeye çevrilmiş birçok eser vardır.² Klasik Türk edebiyatı dönemi içerisinde Balıkesirli Devletoğlu Yusuf'un "Vikaye Tercümesi", Bahtî'nin "Manzûm Vasiyetnamesi", Âbidî'nin "Ravzatü'l-İslâm"ı, Mehmet b. İbrahim'in "Şir'atü'l-İslâm Tercümesi" gibi eserler, kaynakları belli olan tercüme eserlerdir. Ceceli Müftü İbrahim Efendî'nin "Şâfi" si birkaç kaynaktan faydalanılan ve hemen tüm fikhî konuların yer aldığı bir eserdir.³ Bu eserler, hemen tüm fikhî konuların anlatıldığı eserlerdir. Bunlardan başka, fikhın bazı bölümlerinin seçilip anlatıldığı eserler de yazılmıştır. Fıkıh kitaplarının içerisinde bablara ayrılan miras hukuku, namaz, oruç, hac gibi bölümler şairler tarafından müstakil olarak ele alınmıştır. Özellikle İslâm'ın beş şartından biri olan namaz ibadeti çok önemli görüldüğünden şairler tarafından hem öğretme hem de okuyanların hayır duasını alma maksadıyla okuyucuların istifadesine sunulmuştur. Selîm'in "Manzûm Salât"ı, Sa'id'in "Mukaddimetü's-Salât"ı, Vidinli Sa'dî'nin "Manzûme-i Salât"ı, Halife Muhammed Efendî'nin "Dürretü't-Tâc"ı, Seyyidî'nin "Manzûme-i Fıkh-ı Keydânî"si, Muhammed Türâbî'nin "Manzûme-i Fıkh'ı Keydânî"si, Abdullah Ahdî bin Ali'nin "Manzûme fi'l-Fıkh"ı ve Tokatlı İshak Rızâ'î'nin "Manzûme-i Keydânî"si, Mücellî'nin "Manzum Şurûtu's-Salât"ı, Mücellî'nin "Şurûtu's-Salât"ı, Halîlî-i Mar'aşî'nin "Ravzatü'l-İman"ı namaz ibadetinin anlatıldığı manzûm eserlerden bazılarıdır. Bu tür eserler insanları bilgilendirmek amacıyla (ta'lîmî) yazıldıklarından edebî açıdan daha zayıftırlar. Şairin sanat endişesi olmaması dolayısıyla bu tür eserlerde vezin kusurları da oldukça fazladır.⁴

Mezkûr eserlerin birçoğu Arapça yazılmış bir fikhî eserin tamamının ya da bir bölümünün manzûm tercümesidir. Gerek çeşitli hissiyâtın dile getirildiği gerek talimin amaç edinildiği bu eserlerde daha etkili ve kalıcı olunma gayesiyle çoğunlukla şiir dilinin tercih edildiği müşâhede edilmektedir.⁵ Bu durum, eserlerin Arapçadan Türkçeye manzûm olarak tercüme edilmesinin ya da telif edilen eserin manzûm olarak sunulmasının sebebi olmalıdır.

Namaz ibadetini manzûm olarak yazan şairler veya eserlerin müstensihleri, bu eserlere "Şurûtu's-Salât", "Namaz Manzûmesi", "Manzûme-i Salât" gibi isimler vermişlerdir. Şurûtu's-Salât ifadesi bu adlandırmalar içindeki en dar ifadedir. Nitekim bu türden eserler, namazın sadece şartlarının anlatıldığı eserler değildir. Hatta namazla beraber namazın gerçekleşmesinin ön koşulu olan abdest ve gusül ibadetlerinin de anlatıldığı eserlerdir. Makaleye konu olan Şeyh Yahya Aysî'nin Manzûme-i Salât'ı da namaz ile beraber abdest ve gusül ibadetlerinin anlatıldığı bir eserdir.

1. ESERİN TANITILMASI

2. Eserin Adı ve Nüshaları

Eserin içinde eserin ismi hakkında bir bilgi yoktur. Eserin serlevhasında "Merhûm Şeyh Yahya Efendî'nin" kaydı vardır. Eser, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Burdur İl Halk Kütüphanesi koleksiyonundadır. 15 Hk 1810/20 numarada bulunan nüsha, kütüphanede "Manzûme-i Salât" adıyla kayıtlıdır. Eserin müstensih hakkında bilgi yoktur. Kütüphane kaydında 293^b-300^a varakları arasında gösterilen eser gerçekte; 5 varak, 13 satırdır. Eser, harekeli nesih ile yazılmıştır. Eserin başka nüshası tespit edilememiştir.

Eserde bölümlerin başlıkları yoktur. Müstensih; derkenarlarda namazın farzının, vacibinin, sünnetinin vs. başladığını belirten başlıklar eklemiştir. Bazı yerlerde de bu başlıklar tarafımızdan köşeli parantez içine alınarak eklenmiştir.

3. Eserin Müellifi

Müstensih eserin serlavhasına "Merhûm Şeyh Yahya Efendî'nin" yazarak eserin müellifini belirtmiştir. Aynı şekilde eserin dua kısmında:

Bu nazmı Mevlevî Yahyâ-yı 'Aysî
İdüp âsân ola yârân her işi (299^b)
beyti de eserin 'Aysî'ye ait olduğunu göstermektedir.

Nuhbetü'l-Âsâr'daki⁶: "Mevâlî'den Mekke pâyesi olup bin altmış bir senesinde bezm-gâh-ı bihişte 'işrete gitti." ifadesi, şairin 17. yüzyılın ortalarında (m.1651) vefat ettiğini göstermektedir. Yine Esrar Dede'deki⁷ "Ebnâ-yı ricâl-i Şâm'dan bir nev-civân-ı 'âlî-kadr olup..., bin altmış hudûdunda Şâm-ı sabâhat-encâmda vâsıl-ı rahmet-i Rabbü'l-enâm olmuşlardır." ifadesi, şairin Şâm'ın ileri gelenlerinden olduğunu ve 1060 (m. 1650) civarında vefat ettiğini göstermektedir. Ancak Rıza Tezkiresi'ndeki⁸ "Mevâlî-i kirâmdan olup ismi Îsâ'dur. ... Yezdân Sultân Murâd Hân hısn-ı Revân'ı feth eyledükde..." ifadesinden

² Ağâh Sırrı Levend, "Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* 20 (1973), 77.

³ Zahir Süslü, *Klasik Türk Edebiyatında Manzum Fıkıh Eserleri ve Ceceli Müftü İbrahim Efendî'nin Şâfi Adlı Eseri (İnceleme-Metin)* (Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, 2019), 138.

⁴ Alim Yıldız, "Müellifi Meçhul Bir Şurûtu's-Salât Mesnevisi", C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi XIII/2, 176.

⁵ Fatih Ramazan Süer, "Sa'dî Efendî'nin Es'ile-i Süfi Ecvibe-i Sa'dî Adlı Namaz Risalesi", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 18, 467.

⁶ Abdülkerim Abdulkadiroğlu, *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Asar li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar*, (Ankara: AKM Yayınları, 1999), 285-286.

⁷ İlhan Genç, *Tezkire-i Şu'ara-yı Mevleviyye*, (Ankara: AKM Yayınları, 2000), 361-363.

⁸ Gencay Zavotçu, *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)*, (İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2009), 103-104.

adının İsa olduğu anlaşılan şair ile İsmail Beliğ'de ve Esrar Dede'de bahsedilen Ayşî'nin aynı kişi olup olmadıkları kesin değildir. İsmail Beliğ ve Esrar Dede, Ayşî mahlaslı şairin ismini belirtmemiş; ancak her üç tezkiredeki Ayşî mahlaslı şairlerin aynı yüzyılda yaşamış oldukları kesindir. Rıza ve İsmail Beliğ'in mevâliden dedikleri Ayşî aynı kişi olmalıdır. Ancak incelenen eserden isminin Yahya olduğu bilinen Ayşî ile Rıza Tezkiresi'nde geçen Ayşî İsâ aynı kişi midir bilinmemektedir.

3.1. Eserin Yazılış Tarihi ve Sebebi

Eserin sonunda hicri 1195 (m. 1781) tarihi verilmiştir. Bu tarih, miladi 18. yüzyılın sonuna denk gelmektedir. Bu tarih eserin istinsah tarihidir.

Tezkirelerden m. 1651'de vefat ettiği anlaşılan şairin eserini bu yüzyılın ilk yarısında veya 16. yüzyılın sonlarında yazmış olduğu söylenebilir.

Sebeb-i Telif kısmında:

Pes andan sonra ey merd-i fâ'ik
Bu 'abd-i müznibe bir yâr-i şâdık

Didi gel eyle bir manzûme-i hûb
Müfid ü muhtaşar maqbûl ü merğûb

Namâz ile vuzû vü gusûl zâhir
Beyân it ki olalar hıfzına kâdir

Kabûl itdüm ben istid'âsun anuñ
Getürdüm nazma heb didigün anuñ (15 Hk 1810/20, 293^b)

beyitlerinden anlaşıldığı üzere şair eserini; başkasının isteği üzerine, okuyuculardan kabul ve rağbet görecektir, faydalı ve hafızada kalacak bir şekilde yazmıştır.

3.2. Eserin Şekil Özellikleri

Eser, mesnevi nazım şekli ve aruzun hecez bahrinin "Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün" kalıbı ile yazılmıştır.

3.3. Eserin Dil ve Üslubu

Eser, namaz ibadetinin anlatıldığı bir eser olduğu için eserde istinşak, temazmuz, vuzu, tenahnuh, senâ, ta'avvüz, muvâlât, tahlil, bevl, te'mîn, mübâşere-i fâhiş gibi fikhî terimler oldukça fazladır. Bu terimler haricinde eser Arapça kelimelerin çoğunlukta olduğu bir dille yazılmıştır. Farsça kelimeler de az kullanılmıştır. Şair, öğreticiliği ön planda tuttuğu için aruz veznini kullanırken çokça imâle ve kısmen de zihaf yapmıştır. Bazı beyitlerde kafiye yoktur. Ses ahengi rediflerle sağlanmıştır: kıldı/kıldı (2. beyit), hep/hep (4. beyit), biri/biri (15, 70, 71, 89. beyit), üzere/üzere (52. beyit), kelâmı/kelâmı (59. beyit), oldı/oldı (60. beyit), esâbi'/esâbi' (74. beyit), itmek/itmek (76. beyit), dübürden/dübürden (90. beyit). Bazı kafiye tekrar edilmiştir: birâder/ezber (50, 67, 82, 92 beyit), bil/kıl (24, 29. beyit), cân/iz'ân (46, 94. beyit). Şair, 104 beyitlik kısa sayılan bu eserde kafiye bulma ve aruzu uygulamada başarılı sayılmaz.

3.4. Eserin Muhtevası

Eser, Allah'a övgü, Hz. Peygamber'e salat ve selam, âl ve ashabına selam ve eserin yazılış sebebini belirten bir giriş ile başlamaktadır. Sonra asıl konu olan namazın şartları, farzları, vâcipleri, sünnetleri, müstehapları, mekrûhları, müfsitleri; abdestin farzları, sünnetleri, adabı, mekrûhları, yasakları; abdesti bozan hâller; guslün farzları, sünnetleri ile devam etmektedir. Eser, en son dua kısmıyla nihayet bulmaktadır. Eser toplam 103 beyittir. Eserin açıklaması şöyledir:

Bârî olan yani düzgün, tertipli ve güzel yaratan Yüce Allah'ın adıyla. O ki kendisine kulluk edilen ve her şeyin sahibidir. Âlemi "ol emri" ile yarattı. Gücünün eksiksiz olduğunu ispatladı. Hz. Âdem'i, meleklerin kendisine secde edeceği şekilde kerem sahibi olarak yarattı. İnsanları da Hz. Âdem'in neslinden yaratarak âlemlere öncü kıldı. Öncü olanların en önde geleni de Hz. Âdem'in övücü, methedilmeye değer olan Hz. Muhammed'dir. Salat ve selam seçilmiş olan son peygambere, onun ehl-i beytine ve ashâbına olsun. Sâdık bir kimse bu günahkâr kula dedi ki: Namaz, abdest ve gusül ile ilgili kolay ezberlenebilir rağbet edilecek, kabul görülecek, faydalı ve özet bir güzel şiir yaz. Ben de bu kimsenin ricasını kabul ederek istediği şekilde bir şiir yazdım.

Şürûtu'ş-Şalât

Ey sevgili namazın şartları altıdır. Sana bunları bir bir söyleyeyim de haberdâr ol. Bunlar: abdestli olmak (hadesten ve necasetten taharet), avret olan yerlerin örtülmesi ve gizlenmesi, vaktin girmiş olması, kibleye yönelmek, niyet etmek. Bunlardan birinin terk edilmesi durumunda namaz kabul olmaz.

Furûzu'ş-Şalât

Namazın farzları altıdır. Bunları eda etmek lazımdır ki kulun boynunun borcudur. Bunlar: Namaza başlarken tekbir ile başlamak, namazda sûre veya âyet okumak, ayakta durmak, rükû, secde, namazda

son oturuştur. Bunlardan biri olmazsa namaz kabul olmaz.

Vâcibü's-Şalât

Kurtuluşa ermek için namazın on iki vâcibini yerine getirmek gerekir. Bunlar: Önce Fâtiha sûresi sonra bir zammı sûre okumak, namazın rükünlerinde sıraya riayet etmek, birinci oturuşu gerçekleştirmek, iki oturuşta da tahiyat okumak, vitir namazında kunut okumak, bayram namazlarının tekbirleri yerine getirmek, namazı açık okunacak yerde açık gizli okunacak yerde gizli okumak, cahilce davrananlardan olmayıp tadil-i erkâna uymak, selam vermek. Bu vaciplerden birini terk eden sehiv secdesi yapmalıdır.

Sünenü's-Şalât

Namazın sünnetlerini yirmi beş bil. Bu sünnetleri bilip vaktinde kıl. Bunlar: Namaza başlama tekbirinde baş parmakları kulağa degecek şekilde elleri kaldırmak, kıyamda iken sağ eli sol üzerine koyacak şekilde göbük altında tutmak, Allah'ı övmek (Subhâneke duasını okumak) ve Allah'a sığınmak (euzubillâh demek), her rekatta besmele çekmek ve Fâtiha Sûresi'nden sonra âmin demek, farz namazların son iki rekatında sadece Fâtiha Sûresi'ni okumak, üç rekatlı namazda sadece üçüncü rekatta sadece Fâtiha Sûresi'ni okumak, ara tekbirleri getirmek, rükûda elleri dize dayamak, rükûda sırtı düzleştirmek ve üç defa tesbihte bulunmak (Sübhâne rabbiyel-azîm demek), rükûdan doğrulunca tesmî etmek (Semiallâhü limen hamideh demek) ve de hamd etmek (rabbena lekel hamd demek), secdeye giderken önce dizleri sonra elleri yere koymak, secdede iken el ve ayak parmaklarını kibleye döndürmek ve karnı ayaklardan ayırmak, secdede yüzünü iki elinin arasında kalacak şekilde yere koymak, başını secdeye götürünce önce burnu sonra alnı koymak, secdede üç kere tesbihte bulunmak (Sübhâne rabbiyel-a'lâ demek) daha fazlasını söylemek ise müstehaptır.

Müstehabbâtü's-Şalât

Namazın müstehapları sekizdir. Bunları yapana çok sevap verilir. Bunlar: Müezzin kâmet getirdiğinde "Hayya alâ" okuyunca ayakta beklemek, iftitah tekbirini getirdikten sonra eli dirseğinden tutmak, kıyamdayken secde yerine bakmak, kıyam ve rükûdayken dört parmağın görünürde kalması, ayakların arka kısmının birbirinden ayrı olması, secdedeyken burnun iki yanına bakmak, oturuş halindeyken kucak tarafına bakmaktır.

Mekrûhâtü's-Şalât

Namazın mekrûhları on birdir. Sana bunları bir bir anlatayım: Özürsüz ise teşehüdde bağdaş kurup oturmak, tesbih ederken bunu parmaklarla saymak, secdedeyken iki kolu yere döşemek, etrafa bakmak, gözleri kapalı namaz kılmak, secdede yere değmesin diye saçları tutmak veya bağlamak, özürsüz olarak sarıgın gözünün üzerine gelmesi ve secde ettiği yere gelmesi, namazda esnemek, bir yiyeceği yutmak, vücudunun bir azası, elbisesi ve dili ile oynamak, mescitte yer varken arkalarda namaz kılmaktır.

Müfsidâtü's-Şalât

Namazı bozan şeyler on dördtür. Bunları dinin ileri gelenleri beyan etmişlerdir. Bunlar: Gereksiz yere öksürmek ve aksıran kişiye cevap vermek, namaz kılanın başkasına bir şeyi ima edecek şekilde sesli olarak konuşması, namazdayken bir tevhid kelâmı söylendiğinde buna tevhid kelâmı ile cevap vermek (Allah ismi işitilince celle celâlüh diye cevap vermek), avret mahallinin açılması, ön ve arkadan abdesti bozacak bir şeyin çıkması, selam verenin selamını dille ve elle almak, namazın rükünlerinin sırasını bozmak, okunması gerekenleri geciktirmek, çok fazla harekette bulunmak, yeme-içme, kahkaha atmak, gülmektir.

Ferâ'izü'l-Vuzû

Abdestin farzı dördtür. Gönül bahçesine su taşıyan kimse bilsin. Bunlar: Yüzü yıkamak, elleri dirseklere kadar yıkamak, başın dörtte birini mesh etmek, ayakları topukları ile beraber yıkamaktır.

Sünenü'l-Vuzû

Ey can! Abdestin sünnetleri on üçtür. Bunları öğren cahil olma. Bunlar: Niyet, elleri yıkamak, misvak kullanmak, mazmaza yapmak, burna üç defa su çekmek, başın tümünü mesh etmek, başı mesh ettikten sonra aynı su ile iki kulağı temizlemek, ayetle de sabittir (Mâide Sûresi, 5) ki uzuvları bir tertibe uyarak peş peşe yıkamak, uzuvları üçer kez yıkamak, parmak aralarını, sakalları hilallemek.

Âdâbu'l-Vuzû

Abdestin adabı dokuzdur. Bunlar: Niyeti dil ile de getirmek, ağza ve burna su vermeyi sağ elle yapmak ve sümkürürken sol elle temizlenmek, kulakların içini şehadet parmakları ile temizlemek, abdest alırken kibleye doğru yönelmek, artan suyu yutmak, abdestten sonra iki rekat namaz kılmak.

Mekrûhâtü'l-Vuzû

Abdestin mekrûhları üçtür. Bunlar: Suyu yüze şiddetle vurmak, abdest aldığı suya tükürmek veya sümkürmek, sol el ile ağza ve burna su vermek.

Menhiyyâtü'l-Vuzû

Abdest alırken nehyedilen şeyler beştir. Bunlar: Suyu fazla kullanmak, farz olan uzuvları yıkarken üçten eksik veya fazla yapmak, önden ve arkadan çıkan necaseti sağ elle temizlemek, abdest alırken avret yerlerin görünmesi, abdest alırken önden ve arkadan bir şeyin çıkması.

Naķā'izu'l-Vuzû

Abdesti bozan şeyler sekizdir. Bunlar: İdrar ve dışkı yolundan herhangi bir şeyin çıkması, bedenden çıkan kan ve irinin etrafa yayılacak şekilde dağılması, ağız dolusu kusmak, uyumak, bayılmak, delirmek, dübürden kurt düşmesi, karı kocanın çıplak olarak avret yerlerini sürtmeleri abdesti bozar. Ancak başka yere değse abdest bozulmaz.

Ferā'izu'l-Ġusl

Guslün farzları üçtür. Birisi ağza su vermek, birisi burna su vermek, birisi de bedenın tümünü yıkamak.

Sünenü'l-Ġusl

Guslün sünnetleri beştir. Bunlar: Üç kez elleri yıkamak, avret yerini yıkamak, vücutta pislik varsa temizlemek, abdest almak, suyu başa dökmek ve suyu bütün vücuda yettirmek, abdest alınan mekandan ayrılırken ayakları yıkamak.

Hâtime

Namaz, abdest ve guslû kısaca anlattım ki ezberlenmesi kolay olsun. Muradım, okuyarlardan dua almaktır ki dua peygamberlerin silahıdır. Bu eser okundukça bu fakir anılsın. Bir Fâtiha okunsun ki ruhum şad olsun. Bu şiiri Mevlevî Yahya Aysî kolay kıldı. Başka eserden tercüme edilen bu manzume tamamlandı, okunması da makbul sayıldı.

SONUÇ

1650-1651 yılında vefat eden Şeyh Yahya Aysî, Manzûme-i Salât isimli eserini 16. yüzyılın sonlarına doğru veya 17. yüzyılın ilk yarısında yazmıştır. Şairin başka eseri tespit edilememiştir. Aysî, fıkıh kitaplarının muâmelât bölümündeki namaz ibadetini ve namaz ibadetinin gerçekleşmesini sağlayan abdest ve guslû ibadetlerini manzûm şekilde yazarak okuyarlının istifadesine sunmuştur. Şairin amacı, okuyucuya İslam dininin önem verdiği namaz ibadetini öğretmek, eserin okunmasını kolaylaştırmak ve okuyarlının kendisine dua etmelerini sağlamaktır. Şair, aruzu uygulamakta ve kafiyeli kelimeler bulmakta zorluk çekmiştir. Eserin giriş ve dua bölümlerinde anlam akıcı iken, asıl konunun anlatıldığı bölümlerde akıcılık kaybolmuştur.

METİN**Kalıp: Mefâ'ılün Mefâ'ılün Fa'ülün**

- 1 Be-nâm-ı Hâzret-i Bâri Te'âlâ
K'odur ma'bûd ü hem maķşûd ü Mevlâ
- 2 Cihânı "Emr-i Kün"den var kıldı
Kemâl-i kudretüñ izhâr kıldı
- 3 Yaratdı Âdem'i kıldı mükerrem
Melekler hem sücûd itdi aña hem
- 4 Anuñ neslinden oldı insân hep
Olup halkı cihâna muķtedâ hep
- 5 Huşûşen şâh-ı 'âlem fahr-i Âdem
Muħammed Aħmed [ü] Maħmûd u hâtem
- 6 Şalât-ile selâm ol Muştafâya
Daħi âl ü aşhâb ü bâ-şafâya

[Sebeb-i Nazm-ı Kitâb]

- 7 Pes andan soñra ey merd-i fâ'ik
Bu 'abd-i müznibe bir yâr-i şadık
- 8 Didi gel eyle bir manzûme-i hûb

Müfîd ü muhtaşar maqbûl ü mergûb

9 Namâz-ile vuzû vü ğusl ü zâhir
Beyân it ki ola hıfzına kâdir

10 Kâbûl itdüm ben istid'âsın anuñ
Getürdüm nazma heb didügin anuñ

Şürûtu's-Şalât

11 Namâzuñ altı oldı şartı ey yâr
Saña bir bir diyem olgıl haber-dâr

12 Vuzû' ile tahâret setr-i 'avret
Daği vaqt ile istikbâl ü niyyet

13 Birin terk eyler-iseñ bunlarıñ ger
Şahîh olmaz namâzuñ ey birader

Furûzu's-Şalât

14 Namâzuñ bil ki altı oldı farzı
Edâ eyle koma boynunda qarzı

15 Biri tekbîretü'l-ihrâm biri
Kıyâm oldı kırâ'at daği kaşr biri

16 Rükû' -ile sücûdı eyle lâ-büd
Ağîre ka' de miqtârü't-teşehhüd

17 Olur fâsîd namâz ola biri terk
Kelâmum hâtırında şakla sen berk

Vâcibü's-Şalât

18 Namâzıñ on ikidür vâcibâtı
Anı zâbt eyle isterseñ necâtı

19 Oquyup Fâtiha sûre-i Fil zam
Ri'âyet ideğör tertîbe sen hem

20 Biri de ka' de-i ulâ birisi
Teşehhüd-i şânîde ey dîn ulusu

21 Kunût vitir ü tekbîrât-ı 'ıydın
Yerinde cehr-ile ihfâyı kıl zeyn

22 İdüp ta'dîl-i erkân olma 'âmî
İşâbet kıl daği lafzı selâmı

23 Birin terk iden anuñ ser-firâzım
Olur bil secde-i sehvi ki lâzım

Sünenü's-Şalât

- 24 Namâzun sünnetin yigirmi beş bil
Anı sa'y eyleyüp vaktinde sen kıl
- 25 Biri el kaldırıp tekbîre hattâ
İki ibhâm irişe kulağa tâ
- 26 Daği vaz' eyle elüñ sol üzere
Şu şart-ile ola taht-ı sürre
- 27 Senâ ile ta'avvüz oldı elzem
Daği her rek'atda tesmiye hem
- 28 Kıl âhire rek'at Fâtiha ta'yîn
Üç ola rek'at-ı farz ey hoş emîn
- 29 Eger dört ise rek'atı anuñ bil
Âhirine ta'yîn Fâtiha kıl
- 30 Biri te'mîn ü tekbîrât biri
Eli dize tayamağdur de biri
- 31 Biri de arka baş eylemekdür
Rükû' içre de üç tesbîh dimekdür
- 32 Rükû' dan başın kaldırdığında
Kıyâm üzere durup tesmî' ide
- 33 Daği tahmîd ide dizlerin hem
Zemin üzere it vaz' elden aqdem
- 34 Tayana ellerine işbi'in hem
Çevire kıbleye hem ru'yete hem cenb⁹
- 35 Ayağı işbi'in daği çevire
Budından batnını hem ayıra
- 36 Yüzini kıoya keffeyn arasına
Muqaddem tuta enfi cebhesine
- 37 Sücüd içre ide üç kerre tesbîh
Ziyâde müsteħabdır saña taşriħ
- [Müsteħabbâtü's-Şalât]**
- 38 Namâzuñ bil sekizdür müsteħabbı
Edâ eyle anı çoğdur şevâbı
- 39 Mü'ezzin "ħayya 'alâ" oğduğda
Ayâğ üzre namâzda turmadur de

⁹ Kalıp bozuktur.

40 Biri "kad kâmeti's-şalât" dimezden
Muqaddem turmaq oldı diñleyenden

41 Çünkü tekbîretü'l-iftitâhı ide
Yeñinden çıkara keffeyninde

42 Kıyâmında muşallî diñleyenden
Gözin irmeye secde yerinden

43 Kıyâm-ile rükû'ında muşallî
Çehâr engüşt deñlü eyle belli

44 Ayaklarını ökçe cânibinden
İraq tutmaq gerek biri birinden

45 Sücüdında muşallî ey birâder
Baqa ernebi'e enfe berâber

46 Ku'üdında baqa hicrine ey cân
Birer birer kelâmum eyle iz'ân

[Mekrûhâtü's-Şalât]

47 Namâzuñ oldı mekrûhâtı on bir
Saña takrîr ideyüm ânı bir bir

48 Biri oldı bilâ-'özrin terebbu'
Dañi tesbîhi şaymaq yâ eşâbi'

49 Sücüd içre zirâ'in döşetmek
Göz-ile dañi etrâfı gözetmek

50 Biri dañi direm saña birâder
Bilâ-'özrin gözin yummaq kıl ezber

51 Mekân-ı secdede eller-ile haşâtı
Dañi taqlîb itmekdür burâtı

52 Bilâ-'özrin 'ammâme gözi üzere
Sücüd itmek ya fazlî şevbi üzere

53 Biri de esnemekdür rayb u şeksiz
Femi esnân-ile yutkunmaksız

54 Biri de oynamağdur dañi hoşca belle
Bedenle kıl eyle esbâbla dille

55 Açuğ yer var iken mescid şafında
Giride tur oldı berisinde

[Müfsidâtü's-Şalât]

- 56 Namāzuñ çārdehdür müfsidātu
Beyān itmiş anı dīniñ şikātı
- 57 Bilā-‘özrin tenaħnuħdur biri
Cevāb ü ‘āṭıs oldu hem birisi
- 58 Daħi fetih kırā’ atdur muşallī
Ki ide ğayra ānı eyle belli
- 59 Biri de oldu bil tevħid kelāmı
Eger olsa cevāb anuñla kelāmı
- 60 Biri de inkişāf-ı ‘avret oldu
Biri de idtifā’-ı girye oldu
- 61 Biri de redd-i selām oldu sen añla
El-ile ey birāder daħi dille
- 62 Daħi tertīb sākıt eyler ise
Muşallī zikr-i fā’it eyler ise
- 63 Biri de çok ‘amel biri tekellüm
Biri de ekil oldu kıl ta’allüm
- 64 Biri şürb oldu biri ğahğahadur
Biri de ğande ey merd-i bahādur

[Ferā’izü’l-Vuzū’]

- 65 Vuzūnuñ daħi bil dört oldu farzı
Sağā kesb ider āndan cān riyāzı
- 66 Birisi vechi yumağdur biri de
Yumağ tā mirfağına elleri de
- 67 Biri de anuñ oldu ey birāder
Başuñ rub’ını mesh kıl ezber
- 68 Ayakları daħi ka’bına dek
Yumağdur biri de bī-rayb ü bī-şek

[Sünenü’l-Vuzū’]

- 69 Vuzūnuñ sünneti on üçdür ey cān
Ta’allüm eyle ānı olma nādān
- 70 Biri niyyet biri tesmiye biri
Yedeyni yumağ hem misvāk biri
- 71 Temāzmuzdur hem istinşāk biri
Cemī’ re’si mesh itmekdür biri

72 Bakıyye-i mâ' -i re' s-le kulağı¹⁰
Dağı mesh eylemek şol ile sağı

73 Biri tertîb menşûş u muvâlât
Biri teslîs-i ğasl ey nîk- 'âdet

74 Birisi dağı taḥlîl-i eşâbi'
Biri taḥlîl-i lihye yâ eşâbi'

[Âdâbu'l-Vuzû]

75 Vuzûnuñ bil ki âdâbı tokuzdur
Vuzûda birisi söz dimekdür

76 Temaźmuzla hem istinşâk itmek
Şağ el-le imtiḥâtı şol el-le itmek

77 Şehâdeteyni her 'uzvı yumak
Oğumak mesh-i raqabe birisi de

78 Vuzûda kıbleye müstaḳbel olmağ
Dağı artan şuyuñ ba' zısı yutmağ

79 Vuzûdan itdügi demde ferâğat
Namâz itmek edâ hem iki rek'at

[Mekrûhâtü'l-Vuzû]

80 Vuzûnuñ bil ki mekrûhâtı üçdür
Biri şuy yüze bek darb eylemekdür

81 Biri de şuya tükürmekle muḥâtı
Bırakmağ oldu pek kıl ihtiyâti

82 Biri dağı şol el-ile ey birâder
Temaźmuz dağı istinşâk kıl ezber

[Menhiyyâtü'l-Vuzû]

83 Vuzûnuñ oldu menhiyyâti bil penc
Biri isrâf-ı mādur ey suḥan-senc

84 Biri de üçden eksik yâ ziyâde
Yumak mefrûz olan a' zaları da

85 Biri 'inde'l-vuzû hem keşf-i 'avret
Şağ elle yoğdur istincâya ruḥşat

86 Biri ilkâ-yı bevl ü ğâ' it' âba
Olur müntehî kulağ bu cevâba

[Naḳâ' izu'l-Vuzû]

¹⁰ Kalıp bozuktur.

- 87 Vuzûnuñ nâkızâtı bil sekizdür
Sebileyn biri iħrâc olandur
- 88 Biri kan u iriñdür hem bedenden
Tecävüz ide çıķduđı yerden
- 89 Biri ađzı tolusu kay' u biri
Uyumađdur bayılmađdur biri
- 90 Cünündür biri de dübürden
Çıķa ĳurd düşe bu zamân dübürden
- 91 Biri dağı mübâşere-i fâhiş
Degil lems-i zeker yâ mar'et-i hiş
[Ferâ' izu'l-Ēusl]
- 92 Furûzı ğusluñ üçdür ey birâder
Birisi mażmaza dađı ĳıl ezber
- 93 Birisi dağı istinşâķ ĳılmaķ
Bedenüñ sâ'irini dağı yumaķ
[Sünenü'l-Ēusl]
- 94 Beş oldu sünnet-i ğusl eyle iz'ân
Biri üç kez eli yumağdur ey cân
- 95 Biri ferici yumaķ dağı biri de
Maĳs var ise zâ'il eylemekdür de
- 96 Birisi de vuzû vü ğasl-i ricleyn
Kelâmım ĳâtırında ezber it zeyn
- 97 Birisi dağı şuyı hem başa dökmeķ
Biri şuyı ĳamu cisme yetürmeķ
- 98 Pes andan soñra ĳalkup ol mekândan
Ayakları yumağdur diñle benden
[Ītîme]
- 99 Namâz-ile vuzû vü ğusli mücmel
Beyân itdüm ola ĳıfzı eshel
- 100 Murâdum oĳuyanlardan du'âdur
Du'â zırâ silâh-ı enbiyâdur
- 101 Oĳuduĳda fakîri ideler yâd
ĳılup bir Fâtiĳâ-yla rûĳumı şâd
- 102 Bu nazmı Mevlevî Yahyâ-yı 'Ayşî
İdüp âsân ola yâren her işi
- 103 Tamâm oldu ĳü bu manzûm-ı menĳül
Olup târiĳ-i nâmı zıkr-i maĳbül

Temmeti'l-kitâb bi-'avni'llâhi'l-Vehhâb
Senete hams ve tis'in ve mi'et ve elf

KAYNAKÇA:

Abdulkadiroğlu, Abdulkerim. *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Asar li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar*. Ankara: AKM Yayınları, 1999.

Ayşî, Mevlevî Yahya. *Manzûme-i Salât*. Burdur İl Halk Kütüphanesi, 15 Hk 1810/20: 293b-298a. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi.

Genç, İlhan. *Tezkire-i Şu'ara-yı Mevleviyye*. Ankara: AKM Yayınları, 2000.

Levend, Agah Sırrı. "Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* 20 (1973): 35-80.

Söylemez, İdris. "Mücellî'nin Manzum Şurûtu's-Salâtı", *Artuklu Akademi* 6/1 (2019): 115-143.

Süer, Fatih Ramazan. "Sa'dî Efendi'nin Es'ile-i Sûfi Ecvibe-i Sa'dî Adlı Namaz Risalesi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 18 (2017): 467-502.

Süslü, Zahir. *Klasik Türk Edebiyatında Manzum Fıkıh Eserleri ve Ceceli Müftü İbrahim Efendi'nin Şâfi Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi, 2019.

Yıldız, Alim. "Müellifi Meçhul Bir Şurûtu's-Salât Mesnevisi". *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* XIII/2 (2009): 175-187.

Zavotçu, Gencay. *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2009.